

PŮSOBENÍ ALKOHOLU NA ČLOVĚKA

Otázka na působení alkoholu.

R. Steiner: Mínete, do jaké míry je vůbec škodlivý lidskému zdraví?

Souhlas...

S alkoholem, není-liž pravda, se to má tak, že se jeho působení zevně projeví až na celkovém duševním rozpoložení. Jeho vlivem přicházíme do jistého druhu zmatení duše, které působí tak mocně, že podléháme vášním, jež jsou v nás jinak slabé, a snadno tedy rozumem potlačitelné. Proto se jeví být střízlivý člověk rozumnější než podnapilý.

Alkohol nejdříve natolik rozohní krev (zrychlí krevní oběh), že podněcuje život vášní. Člověk, jindy snadno potlačující hněv, se stane rázem konfliktním. Tzn., že počáteční působení alkoholu je takové, že nepříznivě ovlivňuje život rozumový a vůbec duševní.

Zůstane-li alkohol v organismu delší dobu, jeho další působení se projeví jako tzv. kocovina, která se dostaví zpravidla ráno, jestliže jsme se opili kvečeru. Co to znamená, že máme kocovinu?

Krevní oběh byl uveden do intenzivního pohybu a spotřeboval v kratším čase mnohem více sil než jindy. Tyto síly byly spotřebovány tak, že uvedly tělo do rychlejšího vnitřního pohybu, zatímco jinak by tytéž pohyby probíhaly mnohem pomaleji. Předpokládejme, že během 24 hod. vykonává tělo jistou sumu fyziologických pochodů. Vlivem alkoholu (dle míry jeho požití) však tuto činnost vykoná např. již za 12 či 6 hodin, takže v ostatním čase nemá tělo vnitřně nic na práci.

Kdo si zvykl tu a tam na opojení alkoholem, ten se (instinktivně), pořádně nají, zpravidla než se dostaví kocovina. Proč? Když se pořádně najíme, kocovina se buď vůbec nedostaví, nebo je mírnější, takže druhý jsme s to pracovat. Sníme-li pořádnou klobásu po náladičce, rovněž tělo uvedeme do činnosti a doplníme tím to, co bylo příliš rychle zpracováno. Neučiníme-li tak, dostaneme kocovinu, při níž není vyšší vnitřní činnost řádně vykonávána. To má za následek, že se všude po těle ukládají různé neřády, zejména produkty kyseliny močové. Tyto se ukládají zejména v hlavě, která se v látkové výměně zaopatřuje nejobtížněji. Nyní je hlava na tom tak, jako by plnila funkci střev, tzn., že obsahuje všelijaký odpad.

Přirozeně, že se tělo brání, je-li po něm požitím alkoholu vyžadována takováto nepřiměřená činnost. Hlavě nepřísluší funkce střev.

Lidské tělo však snese mnohem více, než se obvykle myslí, a netýká se to jen alkoholu. Mnohé dokáže po delší době zase vyrovnat. Lidé na to podvědomě hřeší, takže se můžeme setkat s velmi ošemetným prostředkem proti kocovině, s jakousi pseudozásadou: *“Čím sis žaludek pokazil, tím si ho sprav!”* Tu se z ranního pití alkoholu dělá osvědčená kúra proti následkům pití večerního. Jak je to možné?

Tělu byla v noci odňata vnitřní činnost tím, že večer byla krev uvedena do zvláštního varu. Ráno je absence noční činnosti znát. Ranním alkoholem je však tělo znovu vydrážděno ke zvýšené činnosti, čímž jsou spotřebovány jeho rezervy. Spotřebováním rezerv je z hlavy ten nejhorší neřád do jisté míry skutečně odstraněn, takže se zdá, že kocovina vprchá. Pravdou však je, že ji v hlavě sice již necítíme, vězí však tím více v ostatním těle. Nyní to pouze pociťujeme méně intenzivně. Zkrátka, ranní nasávání vede k tomu, že se kocovina vymístí z hlavy a usadí se v ostatním organismu. Tu teprve nastává pro tělo pravé martyrium. Nejhůře jsou na tom ti pijáci, co zahánějí kocovinu dalším pitím, neboť zvolna, opakuje-li se to, ničí svůj tělesný organismus.

Protože člověk mnoho snese, stále ještě nelze jen tak bezevšeho tělo zničit. Proto se u notorických opilců nedostaví hned zhroucení těla, ale nejdříve se dostaví tzv. třesavka, což je jistý druh delíria. Tzn., že tělo stále ještě nepřichází ke zničení. Dostaví-li se konečně *“delirium tremens”*, jak se to medicínsky nazývá, má člověk jakási vidění. Vidí všude nějaká zvířata, myši atp., takže trpí jakýmsi druhem stihomamu. Jako by byl všude stíhán malými zvířaty. Zejména se tu angažují myši. Je to něco, co se stalo velmi pověstným. Ve starých dobách dokonce zavírali ty, kteří trpěli třesavkou opilců a měli vidění tisíce myši kolem sebe, do tzv. *“myši věže”*. Z toho je patrné, jak tělo dokáže dlouho velmi urputně vzdorovat následkům alkoholu, jež do něj vnikají postupně a velmi těžce. Nejzajímavější na věci je, co se stane, když se notorickým opilcům ozve svědomí dřív, než dostanou třesavku.

Dejme tomu, že někdo po nějakou dobu pije, pije i zrána a pak se v něm náhle ozve svědomí. Předpokládejme, že si ještě zachoval dostatek energie na to, aby se přestal opíjet. Co se může stát?

Nedostal-li dosud třesavku, nyní ji dostane! To je ta nejpodivuhodnější skutečnost, že ten, kdo delší dobu pil a náhle pít přestane, dostane mnohdy třesavku opilců. To je snad ten nejdůležitější poukaz na onu skutečnost, že hlava působí jinak než ostatní tělo! Pokud nemoc opilců pocítujeme v hlavě, je pro nás snesitelná, neboť není ještě uvnitř v ostatním těle. Je-li však již v ostatním těle a teprve pak odvykneme alkoholu, tu se tomu ostatní tělo vzpouzí prostřednictvím hlavy, tu dostaneme pořádnou třesavku opilců. Můžeme tedy říci: v krvi máme tělesný projev nejdůležitějších činností lidského organismu.

Mnozí lidé trpí stihomamem i bez alkoholu. Mají vidiny něčeho, co tu reálně není. Ve starých dobách byla v takových případech po ruce docela účinná a zdravá kúra v podobě tzv. pouštění žilou. Jen se při posuzování takových věcí nesmíme dopustit té chyby, jíž se na dnešních školách tak zarputile učí, abychom totiž lidi minulých dob pokládali jaksi paušálně za pověřivé. Nuže, pustilo-li se těmto ubožákům žilou nebo se jim nasadily pijavky, které jim krev odsály, snížila se jim tím činnost krve a postiženým se ulevilo. To ovšem neplatí pro opilce.

Nervová soustava jako základ duševních vlastností člověka, která s tím vším mimořádně úzce souvisí, je pro vůli člověka mnohem méně důležitá než krev. Důležitá je pro rozum, pro vůli je důležitější krev, která je právě v nejvlastnějším smyslu napadána alkoholem, proti jehož působnosti tak intenzivně revoltuje. Aby mohla revoltovat, musí být proti alkoholu nějak chráněna. Krev je skutečně mimořádně silně chráněna proti útokům alkoholu na člověka. Tu si musíme položit otázku, čím je lidská krev tak mocně chráněna proti takovým útokům. A ptejme se dál. Kde vlastně vzniká to nejdůležitější, co je uvnitř v krvi?

Vzpomeňte, že jsme si už dříve řekli, že se krev skládá z červených krevních tělísek obsahujících železo a z bílých krvinek a jak tato tělíska plavou v tzv. krevním séru. A řekli jsme si také, že nejdůležitější jsou právě ona červená a bílá krevní tělíska. Krevních tělísek, jež souvisí s činností sleziny, kterou jsme v našich stuttgartských pokusech nazvali “regulátorem”, si nyní nebudeme všimati. V krvi je mnoho tělísek. My se tu však nyní podíváme jen na ta červená a bílá.

Tato krevní tělíska vznikají na docela určitých místech v těle. Vznikají v dutých kostech holeně, ruky atp., kde je tzv. kostní dřeň.

V této kostní dřeni vznikají červené a bílé krvinky, které teprve odtud putují do cév. Lidské tělo je skutečně organizováno tak, že ve svých kostních dutinách tvoří krev, která je v něm tím nejdůležitějším. A právě na tom je založena ona mimořádná odolnost krve proti ničení. Alkohol by musel být velmi dlouho a velmi špatně užíván, aby pronikl až do kostní dřene a zničil ji tím, že by se v ní již nemohla tvořit červená a bílá krevní tělíska. Pokročí-li tak dalece, že působí až do nitra kostí, až do kostní dřene, pak je to již pro alkoholika zhoubné.

Věci se mají tak, že vzhledem ke svým rozumovým schopnostem, ke svým duševním vlastnostem, jsou lidé zpravidla stejní. Vzhledem ke své krvi jsou však velmi rozdílní. Tato nevědomá rozdílnost se ovšem projevuje velmi zřetelně. Tak např. červená krevní tělíska jsou důležitější pro ženy, bílá pro muže. Jak jistě víte, ženy prodělávají jisté čtyřtýdenní cykly, v nichž v podstatě vylučují něco z červených krevních tělísek. Naproti tomu sperma muže pochází z bílých krevních tělísek, jež ovšem musí projít mnohými změnami, aby se nakonec stala (tělíska) tím, co je v mužském semeni nejdůležitější. To, co má vztah k rozplodování člověka, musíme tedy sledovat až ke kostní dřeni, již je tato schopnost fyzicky ovlivnitelná. Odtud vznikající krevní tělíska přicházejí do krve.

Pije-li alkohol žena, ovlivňuje zejména tělíska červená, jež jsou, protože obsahují železo, poněkud těžší, jež v sobě mají tíži Země. Alkohol působí na ženu tak, že má v sobě příliš mnoho tíže. Je-li těhotná, stane se její plod příliš těžkým a nemůže řádně vyvíjet subtilnější vnitřní orgány. Touto oklikou působí alkohol škodlivě na populaci člověka skrze ženu.

U muže jsou alkoholem ovlivněna především bílá krevní tělíska. Mužské semeno obsahuje nesčíslné množství bílých tělísek opatřených mrskajícími bičíky, jimiž tyto spermie konají ty nejkomplicovanější pohyby, až jedno z nich při oplodnění dospěje k ženskému vajíčku.

Když se ženské mikroskopické vajíčko odloučí od mateřského organismu, může být uchopeno první spermií, která k němu pronikne. V okamžiku, kdy je toto podstatně menší tělísko (spermie) vajíčkem přijato, vytvoří okolo vajíčka obal, který odrazí všechny ostatní spermie. Jen jedna spermie smí dovnitř vajíčka!

Pod mikroskopem můžeme vidět, jak je vše duchaplně zařízeno, jak jsou spermie mimořádně třepetavé.

U alkoholiků se však stávají mnohem třepetavějšími a pohyblivějšími. To

má ovšem mimořádný vliv na nervový systém oplodněného zárodku, na budování jeho smyslových orgánů. Činnost, jež by tu měla být, když dítě dorůstá, je tím narušována, nervový systém dítěte je tím ničen. Můžeme tedy říci: alkohol ve vývoji zárodku porušuje skrze ženu správnou míru toho zemského (statického), skrze muže správnou míru toho vzdušného, pohyblivého (dynamického). Lidský zárodek tak může být ničen ze dvou stran, jestliže se oba rodiče opíjejí. I když je tu oplodnění možné, není již v takovém případě řádné, neboť neumožňuje řádný vývoj plodu. Z jedné strany tu vajíčko uplatňuje nadměrnou tíži, z druhé strany uplatní spermie nadměrně trhavou pohyblivost. Jedno tu odporuje druhému, mužské ženskému. Slovem, u alkoholiků, pijáků ze zvyku, zasahují do vývoje plodu mimořádně škodlivé vlivy.

Vzhledem k tomu, že krev je proti nežádoucím vlivům tak účelně chráněna, není nepříznivý vliv alkoholu na plod tolik patrný, aby ho byli lidé ochotni vzít na vědomí a překonali kvůli svým dětem sklon k pití alkoholu. Člověk musí udělat velmi mnoho, aby své potomstvo výrazněji poznamenal. Méně výrazná poškození si dnes ještě nepřizná. Narodí-li se pak dítě s vodnatelnou hlavou, tu se obvykle nezkoumá, zda nenastalo oplodnění právě v noci po oslavě, na níž matka vypila velmi mnoho červeného vína, takže tu byla příliš uplatněna zemská tíže. Narodí-li se dítě se šhubavými svaly ve tváři, opět se nezkoumá, zda muž před oplodněním mnoho nepil. A přitom kolik oplodnění nastává bohužel právě pod vlivem alkoholu?! Tím, co se tu projevuje jaksi v malém, se člověk nezabývá. Domnívá se tedy, že tu takové vlivy nejsou. Avšak ony zde jsou a u notorických alkoholiků jsou vždy mnohonásobně vyšší. A zde se opět projevuje něco nápadného, něco velice pozoruhodného.

Je-li např. muž alkoholikem, nemusí se to projevit u jeho dětí jen v labilitě jejich nervového systému. Může se to projevit i tak, že tu na první pohled není přímé souvislosti s alkoholismem otce. Děti se mohou narodit se sklonem např. k souchotinám, nikoliv se sklonem k pomatenosti. V tom je právě jistá zákeřnost vlivu alkoholu, že může přejít na zcela jiné části a orgány těla než jen na nervově-smyslový systém. Může se projevit v různých jiných nežádoucích náklonnostech. .

Při těchto úvahách musíme svoji pozornost obrátit také k tomu, jaký vliv mají vůbec malá množství látek na lidský vývoj. A nejen to, musíme patrat, jak se tyto látky do lidského těla dostávají!

Uvažujme např. následovně: lidé mají v kostech velké množství kyselého fosforečnanu vápna. Z předchozích přednášek víme, že bez fosforu bychom našeho mozku vůbec nemohli používat k myšlení. Máme v sobě tedy fosfor. Řekl jsem kdysi, že fosfor je člověku prospěšný, je-li přijímán v potravinách, a to ve správném množství. Tento fosfor musí být vždy stráven tak rychle, jak to odpovídá člověku, tj. rychlostí, která v člověku je. Vpravíme-li do člověka, do jeho žaludku určité množství fosforu jen tak samého o sobě a on je rychle stráven, tu již není člověku prospěšný, ale naopak škodlivý.

Ve svém dětství, v 70. letech minulého století, bylo mi tak 13-15 let, jsem musel denně chodit hodinu do školy. Asi uprostřed cesty stála továrna, v níž pracovali dělníci na výrobě fosforových zápalek. A zde jsem musel být svědkem toho, jak měli mnozí z dělníků rozežrané čelisti a jak bylo postupně ničeno celé jejich tělo. Taková továrna na zápalky patří skutečně k tomu nejničivějšímu, co jen může být. Právě u věci, jež patří k lidské civilizaci, je vždy nutné, abychom se dívali na četné škody, jimiž může člověk současně trpět. Do zmíněné továrny šel vždy jistý počet dělníků s ovázanými čelistmi. Začalo to na vrchní a spodní čelisti, zejména na vrchní čelisti bývaly kosti rozežrány. Tak to začínalo a postupně se to rozšiřovalo. Tzn., že ve vrchní čelisti byl již uvnitř fosfor. Ale jaký fosfor? Fosfor, který přijímáme žaludkem s potravinami, ten člověku neškodí, nedostane-li se ho touto cestou dovnitř příliš mnoho.

Zápalky se vyrábějí takto: z dlouhé dřevěné tyčinky se strojově nařezou malé tyčinky. Ty se upnou do rámu tak, aby z nich vyčníval jen malý kousek, jenž se ponoří nejdříve do sirnaté a potom do fosforové lázně. Rám drží dělník v ruce. Kolikrát za den si otře obličej atp.? Tím na člověku ulpí velmi malé množství fosforu, jež nepůsobí jako v potravinách z nitra ven, ale naopak, zvenčí do nitra. Je právě tajemstvím lidské přirozenosti, že to, co může být člověku mimořádně prospěšné, přichází-li to do nitra a teprve potom je to tělem zpracováno, to může být na druhé straně mimořádně škodlivé, působí-li to na tělo zvenčí.

Ve svém nitru je lidský organismus zařízen tak moudře, že je-li např. fosforu příliš mnoho, vyloučí jej přirozenou cestou z těla ven.

Ponechá si jen malé množství, které potřebuje. Vnitřní organismus vše přebytečné vyloučí. Člověk sám však není tak moudrý jako jeho organismus, a proto se nestará o odstranění toho, co v přebytečné míře přichází zvenčí. Jak mnoho by bylo napraveno alespoň tím, kdyby každý dělník v sirkárně, než odejde domů, musel projít horkou lázní, v níž by vnější fosfor ze sebe smyl. Tím by mu bylo prokázáno velké dobrodiní! Jak málo se v 70. letech myslelo humánně!

Člověk ovšem vydrží mnoho, avšak do určité míry, dál již organismus vypovídá službu. U alkoholismu je tomu právě tak. Organismus vypoví službu teprve v okamžiku, kdy působení alkoholu dospěje tak daleko, že naší vnitřní neviditelné životní činnosti brání, aby probíhala správným způsobem. Vystavíme-li člověka otravě fosforem, tu můžeme vidět, jak je podkopávána právě ta vnitřní činnost, která jinak fosfor běžně zpracovává. Tu je vnitřní činnost podkopávána zvenčí! Píjeli člověk příliš mnoho alkoholu, dopracuje to konečně tak daleko, že alkohol působí z nitra člověka podobně, jako na něj působí fosfor zvenčí. Organismus jisté množství alkoholu potřebuje. Ten, co potřebuje, si však vyrobí sám. Z látek, jež jsou ve střevech z obvyklé potravy, si organismus vždy vyrobí určité množství alkoholu. K čemu ho potřebuje?

Vzpomeňte si jen, co jste viděli v anatomických kabinetech, které jste navštívili. Viděli jste tam preparáty naložené v alkoholu, v lihu, jenž chrání tkáň před hnilobou. V živém člověku tak působí alkohol, který si organismus sám vyrobí. Zabraňuje hnití určitých látek, jež organismus potřebuje. Tak má člověk svou vlastní vnitřní organizaci předepsáno, kolik alkoholu musí mít, kolik ho potřebuje ke konzervaci svých vnitřních látek, tkání atp. Nyní uvažujte se mnou, co se asi stane, jestliže člověk vypije příliš mnoho alkoholu. Uvnitř těla je pak mnohé konzervováno. To, co mělo být z těla vlastně vyloučeno jako zkažené, to je v těle nyní konzervováno a zadrženo! Jestliže svou krev vystavujeme stále znovu a znovu vlivu alkoholu, tu cirkulující krev konzervujeme a ta pak nepřijímá nově tvořená tělíska z kostní dřevě. Konzervovaná krev překáží přílivu nových tělísek, která ucpávají kanálky v kostech. Zůstává-li krev příliš dlouho v těle, nevychází-li dost rychle póry atp. ven, dochází k tomu, že kostní dřevě, která je příliš málo podněcována ke tvoření nové krve, ve své činnosti ochabuje a tím se zeslabuje. Kostní dřevě alkoholiků zeslábne

natolik, že již není s to řádně vytvářet červená krevní tělíska u žen a bílá tělíska u mužů. Pan profesor Benedikt, o němž jsem vám vyprávěl, že sbíral lebky zločinců, právem prohlásil:

“To je pěkné, vymýšlejí-li lidé sociální reformy a zakazují-li alkohol, avšak kolikrát víc přišlo nazmar lidí pitím závadné vody?” Ovšem, obsahuje-li voda nějaké nečistoty, tu to má jistou souvislost např. s cholerou, takže ze statistického hlediska můžeme říci, že mnohem více lidí bylo zahubeno vodou než alkoholem. Avšak nyní vám tu chci vyprávět povídku o “Leberecht-Slepičkovi”. Je to povídka o jednom chudásovi, který má hlad a může si koupit jen jediné vajíčko. Má však bohatou fantazii, a proto si hned představuje, že kdyby se z tohoto vajíčka vylíhla slepice, tu by vlastně mohl sníst slepici. Tedy že pojídáním vajíčka sní vlastně celou slepici. Avšak fantazie pracuje dál. Slepice by mohla snést spoustu vajíček, z nichž by se zase vyvinuly slepice atd. *“A všechny ty spousty slepic, jichž může být několik milionů, sním v tomto jediném vajíčku!”*, uzavírá Leberecht-Slepička! *“Není to rozmařilost?”*

Proč vám to vyprávím? Zajisté mnohem více lidí přišlo o život následkem epidemie tyfu, který v mnohém směru souvisí s nečistotou vody. Zde je však třeba si uvědomit, že ten, kdo zemře na tyfus, nemá již potomky. U alkoholu je tomu právě naopak. Alkohol nezabíjí, ale poněmáhle vniká až do kostní dřene a pozvolna ničí krev. Tím je ničeno i potomstvo alkoholika, tím je ničena celá budoucí rodina! Má-li alkoholik např. tři děti, jsou tyto děti zprvu jen trochu poničené. Jejich děti však budou již silně poničené a s každou generací se ničení lidstva prohlubuje. Vždyť mnohé z toho, co se dnes v lidstvu projevuje jako slabost, je tu prostě proto, že jeho předkové příliš mnoho pili. Představme si jen, co to znamená za pouhé jedno století. Tak dalece ovšem statistika nepracuje, aby odhalila opačný poměr obětí alkoholu a vody. Zde je třeba přehlížet dlouhá období a to lidé dělají neradi, neboť jejich zájem je upřen právě jen na momentální potřeby. Něco takového dělají snad jen v žertu, jako autor povídky o “Leberecht-Slepičkovi”.

Námítka pana profesora Benedikta budiž tedy odražena! Musíme tu však říci, že pití alkoholu lze přirozeně zakazovat a mnohé krajiny již přišly k omezení nebo dokonce k zákazu prodeje alkoholu. Všimněme si však, jak velmi podivuhodné věci se pak projeví. V poslední době se rozšířilo požívání tzv. kokainu, proti němuž, vzhledem k ničení

rozplozovacích sil člověka, je alkoholismus docela nevinný. Rozdíl je tu patrný již na zevních symptomech. Dospěje-li alkoholik až k delíriu tremens, tu ve svém stihomamu vidí kolem sebe spoustu myší, jež ho všude pronásledují. Člověk, u nějž se vyvinula závislost na kokain, má vidění hadů, všude vylézajících z jeho těla. Samotné omámení z kokainu je příjemné, je to jakýsi druh rozkoše. Nepožíje-li však delší dobu kokain ten, kdo je na něm závislý, tu ve svém strádání pozoruje, jak z jeho těla všude vylézají hadi (*kresba na tabuli*). Tu usiluje o urychlené požití kokainu, aby hadi po nějakou dobu přestali. Tento strach z hadů je podstatně větší než strach alkoholika z myší při delíriu tremens.

Jednu věc tedy můžeme zakázat, lidé však vynaleznou jinou, zpravidla ještě horší. Mám tedy za to, že mnohem účinněji než zákaz musí zajisté působit řádné poučení o následcích takového požívání. **Poučení neomezuje lidskou svobodu a jeho názornost působí na lidský cit, zatímco zákon působí jen na lidský rozum, a to převráceně, ve smyslu podněcování k obcházení zákona.** Správné poznání pravdy je právě takové, že působí až do samotného nitra člověka, na jeho cit. *

Proto jsem přesvědčen, že ke skutečné reformě, sociální či jiné, dospějeme pouze péčí o skutečné poučení nej širší veřejnosti. Jenže takové poučení je možné teprve tehdy, máme-li něco, čím skutečně můžeme poučit, máme-li příslušné poznání. Poslechněte si však učenou přednášku o škodlivosti alkoholu od nějakého rádoby vědce. Tu opustíte

---

* *Pojem "správné poznání pravdy" zn. tolik co "pravdivé poznání pravdy". Tzn., že tu nestačí "pravda sama o sobě", ale je zapotřebí také jejího "pravdivého poznání". Protože na cit působí "pravdivé poznání pravdy", nikoliv "pravda sama o sobě", je zřejmé, že to není cit, kdo pravdu poznává pravdivě! Cit přichází v úvahu, až je pravda (pravdivě) poznána. Není-li cit tím, kdo poznává pravdu, kdo to tedy je ?*

Pravdu poznáváme pravdivě správným uvažováním o pravdě a nepravdě, tj. zdravým rozumem! Jakmile se vlastním rozumem přesvědčíme o správnosti svého poznání pravdy, pronikne naše poznání dál, až k našemu srdci, neboť je to naše milované dítě, nikoliv nenáviděné vnucování cizí vůle. Pokud se svým vlastním rozumem nepřesvědčíme o správnosti toho či onoho poznání, není to naše poznání a nosíme pak v hlavě vnucenou učenost, ke které nemáme nijaký citový vztah.

sál a nevíte, co s tím. Jen obzvláště dobromyslný posluchač si tu řekne: *“Nu ovšem, nerozuměl jsem tomu, protože nejsem dost vzdělaný. Zato ten učený profesor toho ví tak moc, že já tomu všemu jako obyčejný člověk rozumět nemůžu!”*

Jenže ten pravý důvod, proč jsme ničemu nerozuměli, je ten, že onen učenec tomu sám nerozumí. Podvědomě tyto skutečnosti lidé znají, jen o nich neumějí správným způsobem přemýšlet, a své představy proto nejsou s to správně vyjádřit. Potlačí-li i tuto podvědomou znalost jakýmsi umělým školometstvím, tu již o věci nevědí vůbec nic.

Máme-li vědění, které jde až na samu podstatu věci, pak svůj výklad dokážeme podat tak, že nás bezezbytku pochopí i ti nejprostší lidé! Nemáme-li takové vědění, avšak máme dost drzosti ostatní poučovat, pak musíme víc dbát na to, aby naše neznalost nevyšla na jevo než na to, aby byli posluchači poučeni!

Je-li tedy dnešní věda tak málo opravdová, pak je to tím, že vznikla na základě vyloučení skutečné lidskosti. Člověk se tu stává postupně soukromým docentem, mimořádným profesorem a konečně řádným profesorem, k čemuž studentská latina lakonicky podotýká:

*“Řádný profesor neví nic mimořádného
a mimořádný profesor neví nic řádného!”*

Studenti na to mají cit, vážení pánové! Avšak kdepak na vás! A tak celý šlendrián pokračuje dál. Proto v sociálních reformách není žádná věda, ač by mohla působit tím nejúčinnějším způsobem. Zkrátka, papírové zákony jsou mnohem méně důležité než důkladné poučení! Přirozeně, že zevní zákony potřebujeme také, avšak toto poučení potřebujeme mnohem víc. Pak se dostaneme dál, při menším počtu papírových zákonů. Pak budeme moci fundovaně odpovédět na dotazy druhu:

"Je lepší nepít žádný alkohol a nebo je lepší alkohol pít?

Je lepší být vegetariánem a nebo je lepší jíst maso?"

Takto tázán, nikomu neradím jíst či nejíst maso, pít či nepít alkohol, ale odpovídám: alkohol působí tak a tak! Prostě vylíčím, co jak působí, nechť má každý možnost zvážit všechna pro i proti a svobodně se rozhodnout čemu dá přednost. Jde tedy o to vytvořit takové podmínky, aby měl člověk skutečnou možnost svobodně se rozhodnout, aby tu bylo něco, na základě čeho by rozhodoval, aby věděl, o čem rozhoduje.

A to je to, co musíme mít ve vědě především na zřeteli: učtu před lidskou

svobodou! Budeme-li mít pocit úcty ke svobodě člověka, nemůžeme mít současně nutkání či touhu lidem něco prikazovat, zakazovat, předepisovat či jinak s nimi manipulovat a vnučovat jim svoji vůli.

Řekneme-li lidem poutivě, co víme, budeme-li je o skutečnosti informovat tak, jak jí sami známe, bude-li pak člověk např. vědět, jak působí alkohol, pak už sám přijde na to, co je správné. Jen s tím se dostaneme nejdále. Pak dospějeme k poznání, že svobodní lidé si mohou sami dávat vlastní směr, vlastní zásady, ba i vlastní zákony. O to se musíme snažit. Teprve tím dojdeme ke správné sociální reformě.*

Budu-li tu, potom můžeme mít ve středu příští přednášku. †

Rudolf Steiner

---

* Zde je řeč o správné sociální reformě bez sociálních zákonů, resp. s takovými sociálními zákony, jaké si lidé dají sami. A právě zde dochází k nedorozumění, jež velmi hbitě využívají demagogové (zákoníci) k tvrzení, že není civilizovaného sociálního soužití bez sociálních zákonů. Bud'prý budeme žít "v džungli" (bez zákonů), nebo "v kleci" (se zákony). Této demagogii lze čelit pochopením podstaty zákonů, jež lidé předepisují sami sobě. Tím nejbližnějším "samozákonem" je tzv. "režim dne". Svá předsevzetí si přece nemusíme předepisovat a otročit pak mrtvé litéře zákona. Nemůžeme-li je uskutečnit, nedodržíme ani předpis, můžeme-li, proč tak nečinít svobodně? Zde je lépe si připravit budík než "zákon", neboť ten mi včas připomene co chci, aniž mi zakazuje rozmyslet si to. Předepisovat cokoli sám sobě je čiré bláznovství.

Dávat zákon sám sobě má smysl jež ve vztahu k bližnímu, neboť zde si již jen tak bezevšeho nemohu rozmyslet, k čemu jsem se jednou zavázal, protože se to již netýká pouze mě, ale také mého bližního, jehož nemohu nutit, aby si to také rozmyslel. Samozákony v sociálních vztazích mají tedy podobu závazné "smlouvy" (dohody), od níž lze svobodně odstoupit jen na základě "odškodnění" druhé strany. Takové sociální reformě se pak říká "občanská samospráva" či "obecní samospráva".

† Závěrečná poznámka se dnes už může zdát neaktuální, tak jak byla zachycena, je však plná života, a proto ani dnes nemáme sílu k jejímu vypuštění.